

Wymagania edukacyjne
Przedmiot: źródłoznawstwo
Klasy I – IV

**Przy ustalaniu oceny z zajęć edukacyjnych stosuje się kryteria ujęte w Statucie IV
Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kotarbińskiego w Gorzowie Wielkopolskim**
ROZDZIAŁ X ODDZIAŁ V § 84.

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna. Uczeń:

- 1) porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych;
- 2) dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i cywilizacyjnych.

II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń:

- 1) analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności między różnymi dziedzinami życia społecznego;
- 2) rozpoznaje rodzaje źródeł i zna instytucje przechowujące źródła historyczne, ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego;
- 3) dostrzega mnogość perspektyw badawczych zmierzających do poznania prawdy o przeszłości oraz różnorakie interpretacje historii i ich przyczyny;
- 4) ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.

III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń:

- 1) tworzy narrację historyczną w ujęciu zarówno przekrojowym, jak i problemowym;
- 2) dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego;
- 3) dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy.

Uczeń:

- definiuje podstawowe pojęcia (prehistoria, historia, historiografia, źródło historyczne);
- przedstawia periodyzację dziejów powszechnych i ojczystych;
- wymienia najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumerowie, Babilon, Egipt, Persja) oraz przedstawia ich wkład w kulturowe dziedzictwo w ludzkości;
- omawia najważniejsze etapy w starożytnych dziejach narodu żydowskiego;
- wyjaśnia konsekwencje wprowadzenia rolnictwa, hodowli i przejścia do osiadłego trybu życia;
- charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego Dalekiego Wschodu;
- porównuje organizację społeczeństw Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich poleis;
- charakteryzuje kulturowe i polityczne konsekwencje wojen greckoperskich oraz podbojów Aleksandra Macedońskiego;
- rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków w dziedzinie filozofii, teorii społecznych, literatury i sztuki, ze szczególnym uwzględnieniem ich wkładu w kulturę europejską;
- porównuje geograficzne uwarunkowania narodzin cywilizacji starożytnego Wschodu i starożytnej Grecji;
- charakteryzuje kolonizację grecką w basenie Morza Śródziemnego i Czarnego; w odniesieniu do zasięgu oraz konsekwencji kulturowych, politycznych i gospodarczych;
- ocenia funkcjonowanie demokracji w Atenach czasów Peryklesa;

- wyjaśnia specyfikę kultury hellenistycznej oraz charakteryzuje założenia edukacji klasycznej i ideał paidei;
- charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta;
- omawia kierunki i charakter ekspansji rzymskiej, wyjaśnia pojęcie imperium;
- wyjaśnia genezę chrześcijaństwa i zmiany sytuacji chrześcijan w państwie rzymskim;
- charakteryzuje kulturowe znaczenie chrześcijaństwa;
- wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku imperium rzymskiego i cesarstwa zachodniorzymskiego;
- rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Rzymian i ich wkład w kulturę europejską;
- omawia początki Rzymu;
- wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku republiki rzymskiej;
- charakteryzuje etapy ekspansji rzymskiej;
- wyjaśnia pojęcia obywatela i obywatelstwa w polis ateńskiej i republikańskim Rzymie oraz wyjaśnia recepcję antycznego pojęcia obywatela w późniejszych epokach;
- lokalizuje w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie i charakteryzuje jego osiągnięcia w zakresie kultury;
- wyjaśnia genezę islamu i charakteryzuje główne zasady tej religii;
- przedstawia charakter i główne kierunki ekspansji arabskiej;
- opisuje charakterystyczne cechy kultury arabskiej;
- charakteryzuje etapy ekspansji Arabów i ocenia ich politykę wobec ludności podbitej;
- wyjaśnia wzajemne wpływy cywilizacji islamskiej, łacińskiej i bizantyjskiej;
- opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków, ze szczególnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego;
- charakteryzuje ideę odnowienia cesarstwa rzymskiego na przykładzie jej realizacji przez państwo Karolingów oraz Ottonów; (opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji);
- charakteryzuje Słowiańszczyznę we wczesnym średniowieczu;
- opisuje proces powstawania pierwszych państw w Europie Środkowo-Wschodniej;
- ocenia znaczenie renesansu karolińskiego dla rozwoju kultury europejskiej;
- wyjaśnia przyczyny rywalizacji papieża z cesarstwem o przewodnictwo w christianitas;
- charakteryzuje uwarunkowania wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej oraz przedstawia ich skutki;
- charakteryzuje istotę i przebieg reformy Kościoła w X i XI w. (reformy gregoriańskie);
- wyjaśnia związek między reformami gregoriańskimi a powstaniem etosu rycerskiego i ruchem krucjatowym;
- charakteryzuje i ocenia rolę zakonów w średniowiecznej Europie;
- charakteryzuje uwarunkowania rekonkwisty i przedstawia jej skutki;
- charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym;
- opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII w.;
- opisuje formy produkcji i handlu w średniowieczu;
- charakteryzuje genezę, rozwój i rolę średniowiecznych miast, z uwzględnieniem miejskich republik kupieckich;
- wyjaśnia rolę zmian klimatycznych dla przemian gospodarczych w średniowiecznej Europie;
- wyjaśnia uwarunkowania powstania państwa polskiego i jego chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego;
- wyjaśnia znaczenie organizacji kościelnej dla funkcjonowania państwa wczesnopiastowskiego;
- opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII w.;
- charakteryzuje organizację państwa wczesnopiastowskiego;
- dokonuje bilansu panowania władców piastowskich (do 1138 r.);

- wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno- -gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego;
- opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno- -kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim;
- charakteryzuje proces przezwyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła;
- charakteryzuje przebieg walk o tron senioralny w kontekście postanowień tzw. testamentu Bolesława Krzywoustego;
- przedstawia zagrożenia zewnętrzne (Marchia Brandenburska, zakon krzyżacki, Mongołowie);
- charakteryzuje zasady kolonizacji na prawie niemieckim;
- charakteryzuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce;
- charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu;
- charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyjskiego i ekspansji tureckiej dla Europy;
- charakteryzuje kryzysy polityczne, społeczne i religijne późnego średniowiecza;
- wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Europie;
- opisuje proces zjednoczeniowy i zmiany terytorialne państwa polskiego w XIV i XV w.;
- charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich;
- wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgry i Litwą w XIV i XV w.;
- charakteryzuje i ocenia stosunki polsko- -krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kultu;
- charakteryzuje i ocenia stosunki polsko- -krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej;
- ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej z perspektywy obu narodów;
- rozpoznaje polityczne i kulturowe znaczenie ekspansji wschodniej podjętej w okresie panowania ostatniego Piasta na polskim tronie;
- wyjaśnia wpływ rozwoju przywilejów szlacheckich na sytuację gospodarczą państwa oraz utrwalenie unii polsko-litewskiej;
- charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie polskiej szkoły prawa międzynarodowego z XV w.;
- dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV w.;
- ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów w XV w.;
- wyjaśnia uniwersalny charakter kultury zachodniego średniowiecza, wskazując na wyjątkową rolę chrześcijaństwa (christianitas, łacina, etos rycerski i sztuka);
- rozpoznaje dokonania okresu średniowiecza w dziedzinie kultury, z uwzględnieniem dorobku polskiego średniowiecza;
- określa znaczenie chrześcijaństwa w obrządku łacińskim dla rozwoju kultury polskiej;
- charakteryzuje sztukę romańską i gotycką w odniesieniu do swojego regionu;
- opisuje rolę uniwersytetów i ich organizację oraz wyjaśnia przyczyny trwałości idei uniwersyteckiej;
- charakteryzuje znaczenie scholastyki dla rozwoju teologii, filozofii i nauk przyrodniczych;
- charakteryzuje przemiany życia religijnego w okresie średniowiecza, w tym rolę franciszkanów i dominikanów;
- charakteryzuje przyczyny, przebieg i skutki wypraw odkrywczych;
- wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich;
- charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie;
- przedstawia proces rozrostu posiadłości kolonialnych państw europejskich w XVI–XVIII w.;
- charakteryzuje główne prądy ideowe epoki;
- rozpoznaje dokonania twórców renesansowych w dziedzinie kultury; 3) charakteryzuje sztukę renesansową w odniesieniu do swojego regionu;

- wyjaśnia religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując jej główne nurty i postaci;
- wyjaśnia rolę soboru trydenckiego i opisuje różne aspekty reformy Kościoła katolickiego;
- opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w. i miejsce Rzeczypospolitej na niej;
- porównuje główne zasady luteranizmu, kalwinizmu, anglikanizmu;
- ocenia reformę katolicką oraz kontrreformacyjne działania Kościoła katolickiego, ze szczególnym uwzględnieniem roli jezuitów;
- wyjaśnia wpływ reformacji i kontrreformacji na kulturę;
- charakteryzuje najważniejsze wojny religijne;
- wyjaśnia znaczenie wojny trzydziestoletniej;
- porównuje ewolucję ustroju Francji i Anglii w XVII w.;
- opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w.;
- opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego w XVI i XVII w.;
- charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej;
- charakteryzuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI i XVII w.;
- wyjaśnia rolę zmian klimatycznych („mała epoka lodowcowa”) dla procesów gospodarczych w Europie;
- charakteryzuje sztukę barokową;
- opisuje zmiany terytorialne państwa polsko- litewskiego i charakteryzuje jego stosunki z sąsiadami w XVI w.;
- ocenia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce;
- omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka folwarcznopańszczyźniana) na tle europejskim;
- przedstawia sytuację wyznaniową na ziemiach państwa polskoliteńskiego w XVI w.;
- ocenia rozwiązanie problemu państw zakonnych w Prusach i Inflantach;
- wyjaśnia program „zbierania ziem ruskich” i koncepcję „Trzeciego Rzymu” w polityce moskiewskiej w kontekście obecności Rzeczypospolitej na ziemiach litewsko-ruskich;
- charakteryzuje ruch egzekucyjny szlachty i ocenia jego znaczenie dla rozwoju parlamentaryzmu w państwie polsko-litewskim ;
- charakteryzuje główne nurty reformacji w państwie polsko-litewskim ;
- wyjaśnia przyczyny, okoliczności i następstwa zawarcia unii realnej między Koroną a Litwą ;
- charakteryzuje ustrój Rzeczypospolitej Obojga Narodów w świetle postanowień unii lubelskiej ;
- opisuje strukturę terytorialną i ludnościową Rzeczypospolitej Obojga Narodów ;
- wyjaśnia prawne i kulturowe podstawy tolerancji religijnej na ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVI w. ;
- opisuje okoliczności, zasady, przebieg i następstwa pierwszych wolnych elekcji uwzględniając artykuły henrykowskie i pacta conventa ;
- charakteryzuje działania Stefana Batorego w zakresie polityki wewnętrznej i zagranicznej ;
- charakteryzuje sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej na początku panowania Zygmunta III Wazy ;
- charakteryzuje i ocenia dorobek polskiej myśli politycznej doby renesansu ;
- rozpoznaje dokonania twórców polskiego odrodzenia w dziedzinie kultury w odniesieniu do swojego regionu ;
- ocenia wpływ reformacji i kontrreformacji na rozwój kultury w Rzeczypospolitej Obojga Narodów ;
- omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. ;
- ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem dla losów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy ;
- charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. ;

- przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII w., z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego i Jana III Sobieskiego ;
- wyjaśnia okoliczności powstania i treść idei „przedmurza chrześcijaństwa” ;
- opisuje proces oligarchizacji życia, politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, liberum veto i rokosze ;
- wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII w. ;
- rozpoznaje dokonania twórców epoki baroku powstałe na terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów ;
- charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej Obojga Narodów ;
- opisuje i ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów ;
- charakteryzuje sarmatyzm ;
- charakteryzuje atrakcyjność kulturową Rzeczypospolitej dla ościennych narodów w XVII w. ;
- charakteryzuje postęp techniczny i przemiany kapitalistyczne w Europie Zachodniej ;
- wyjaśnia główne idee oświecenia i rozpoznaje dokonania epoki w dziedzinie kultury ;
- charakteryzuje procesy modernizacyjne w państwach sąsiadujących z Rzeczpospolitą Obojga Narodów ;
- opisuje rozwój parlamentaryzmu i rewolucję przemysłową w Anglii ;
- charakteryzuje sztukę klasycystyczną ;
- charakteryzuje najważniejsze konflikty polityczne w Europie i na świecie w XVIII w. ;
- wyjaśnia genezę i skutki rewolucji amerykańskiej ;
- charakteryzuje ustrój Stanów Zjednoczonych Ameryki w świetle założeń konstytucji amerykańskiej ;
- wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki rewolucji francuskiej ;
- przedstawia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych Ameryki ;
- przedstawia etapy rewolucji francuskiej prowadzące do jej radykalizacji, z uwzględnieniem przyczyn i przebiegu wojny w Wandei ;
- ocenia znaczenie amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej ;
- opisuje i ocenia sytuację wewnętrzną oraz międzynarodową Rzeczypospolitej w czasach saskich ;
- charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, ze wskazaniem przejawów osłabienia suwerenności państwa polskiego ;
- przedstawia reformy z pierwszych lat panowania Stanisława Augusta ;
- wyjaśnia przyczyny i przedstawia zasięg terytorialny pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej ;
- wyjaśnia okoliczności zwołania Sejmu Wielkiego i przedstawia jego reformy, ze szczególnym uwzględnieniem postanowień Konstytucji 3 maja ;
- charakteryzuje i ocenia projekty naprawy Rzeczypospolitej w I połowie XVIII w. ;
- wyjaśnia znaczenie konfederacji barskiej ;
- charakteryzuje położenie międzynarodowe i sytuację wewnętrzną Rzeczypospolitej po pierwszym rozbiorze ;
- porównuje polskie rozwiązania konstytucyjne z amerykańskimi i francuskimi ;
- wyjaśnia wpływ konfederacji targowickiej na wybuch wojny z Rosją ;
- charakteryzuje przebieg powstania kościuszkowskiego, z uwzględnieniem roli jego przywódców ;
- opisuje zasięg terytorialny drugiego i trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej ;
- przedstawia przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII w. ;
- przedstawia przebieg wojny w obronie Konstytucji 3 maja ;
- ocenia rolę Tadeusza Kościuszki w walce o zachowanie niepodległości Polski oraz jako bohatera walki „za naszą i waszą wolność” ;

- charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII w. ;
- charakteryzuje skutki upadku Rzeczypospolitej dla Europy ;
- rozpoznaje dokonania polskiego oświecenia w dziedzinie kultury w odniesieniu do swojego regionu ;
- omawia rolę instytucji oświeceniowych (Komisja Edukacji Narodowej, Biblioteka Załuskich ;
- wyjaśnia specyfikę oświecenia polskiego na tle europejskim ;
- omawia rolę Stanisława Augusta jako mecenasa sztuki ;
- charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie ;
- przedstawia przykłady zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona, z uwzględnieniem Legionów Polskich we Włoszech ;
- charakteryzuje genezę, ustrój i dzieje Księstwa Warszawskiego ;
- ocenia znaczenie epoki napoleońskiej dla losów Francji i Europy ;
- wyjaśnia istotę systemu napoleońskiego w Europie ;
- przedstawia sukcesy i porażki wewnętrznej polityki Napoleona ;
- ocenia stosunek Napoleona do sprawy polskiej ;
- przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy i świata, z uwzględnieniem podziału ziem polskich ;
- przedstawia przebieg rewolucji przemysłowej w Europie i Stanach Zjednoczonych Ameryki oraz wskazuje jej najważniejsze konsekwencje społeczno-gospodarcze ;
- omawia najważniejsze prądy kulturowe oraz nurty ideowe w I połowie XIX w. ;
- wyjaśnia genezę i skutki Wiosny Ludów ;
- wyjaśnia znaczenie wojny krymskiej ;
- ocenia rolę Świętego Przymierza ;
- opisuje funkcjonowanie systemu wiedeńskiego i charakteryzuje próby jego podważenia ;
- charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe w I połowie XIX w. w Europie i Ameryce Łacińskiej ;
- wyjaśnia założenia doktryny Monroego ;
- charakteryzuje przebieg Wiosny Ludów w Europie, uwzględniając udział Polaków ;
- charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego ;
- wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa ;
- opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie listopadowe ;
- wyjaśnia okoliczności, w jakich doszło do rabacji galicyjskiej ;
- rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej w I połowie XIX w., z uwzględnieniem romantycznego mesjanizmu ;
- porównuje programy głównych obozów Wielkiej Emigracji, rozpoznając i rozpoznaje ich przedstawicieli ;
- wyjaśnia okoliczności wybuchu powstania krakowskiego i opisuje jego skutki ;
- opisuje następstwa Wiosny Ludów na ziemiach polskich ;
- wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa ;
- opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie (postawa Francji i Prus) ;
- charakteryzuje organizację polskiego państwa podziemnego w okresie powstania styczniowego oraz rolę jego przywódców ;
- przedstawia problem uwłaszczenia chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje go z procesem uwłaszczeniowym w pozostałych zaborach ;
- ocenia znaczenie powstania styczniowego dla kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego ;
- opisuje przykłady działalności Polaków ;
- w czasie zesłania na Syberii ;

- porównuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec w XIX w. ;
- wyjaśnia przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych Ameryki ;
- omawia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich, Stanów Zjednoczonych Ameryki i Japonii ;
- charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX w. ;
- przedstawia reformy wewnętrzne w państwach zaborczych w II połowie XIX i na początku XX w. ;
- charakteryzuje proces modernizacji Japonii ;
- przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i na świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne ;
- charakteryzuje nowe prądy ideowe (nacjonalizm, socjalizm, ruch chrześcijańsko- -społeczny) i kulturowe, emancypację kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej ;
- wyjaśnia procesy demokratyzacji ustrojów państw Europy Zachodniej ;
- charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników ;
- rozpoznaje wybitnych teoretyków i działaczy nowych ideologii; opisuje ich dokonania ;
- wyjaśnia związki ideologii z ruchami narodowowyzwoleńczymi i zjednoczeniowymi, z działalnością partii politycznych oraz związków zawodowych ;
- charakteryzuje kulturowe i polityczne skutki laicyzacji;
- wyjaśnia cele i porównuje metody polityki zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczypospolitej (w tym ziem zabranych) – rusyfikacja, germanizacja, autonomia galicyjska ;
- porównuje zmiany zachodzące w sytuacji społeczno-gospodarczej w trzech zaborach ;
- charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców ;
- charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących dawnej Rzeczypospolitej ;
- przedstawia genezę nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy), z uwzględnieniem ich przedstawicieli, w tym: Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wojciecha Korfanteo ;
- wyjaśnia genezę, charakter i skutki rewolucji w latach 1905–1907 w Królestwie Polskim ;
- charakteryzuje rozwój przemysłowy ziem polskich, z uwzględnieniem dokończenia procesów uwłaszczeniowych oraz urbanizacji ;
- charakteryzuje nowe klasy i warstwy społeczne ;
- porównuje programy nowoczesnych ruchów politycznych; charakteryzuje dokonania najważniejszych przedstawicieli tych ruchów ;
- rozpoznaje przejawy odradzania się polskości na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach ;
- porównuje przyczyny i przebieg rewolucji w latach 1905–1907 w Rosji i Królestwie Polskim ;
- przedstawia rezultaty wystąpień rewolucyjnych i ocenia ich znaczenie ;
- wyjaśnia specyfikę polskiego pozytywizmu ;
- rozpoznaje dorobek kultury polskiej doby pozytywizmu i Młodej Polski ;
- rozpoznaje najważniejszych ludzi nauki oraz omawia ich dokonania ;
- charakteryzuje podstawy ideowe i program polskiego pozytywizmu ;
- charakteryzuje różne nurty w sztuce na przełomie XIX i XX w. ;
- ocenia rolę kultury polskiej w dziele zachowania tożsamości narodowej przez Polaków w dobie rusyfikacji i germanizacji ;
- charakteryzuje przejawy ożywienia religijnego w społeczeństwie polskim ;
- wyjaśnia pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu wojny ;
- opisuje charakter działań wojennych na różnych frontach ;
- wyjaśnia okoliczności przystąpienia Stanów Zjednoczonych Ameryki do wojny i ich rolę w konflikcie ;
- przedstawia przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej w Rosji ;
- wyjaśnia przyczyny klęski państw centralnych i Rosji ;

- omawia najważniejsze konflikty polityczne i militarne poprzedzające I wojnę światową z uwzględnieniem sytuacji na Bałkanach ;
- przedstawia przebieg działań wojennych na najważniejszych frontach, dostrzegając zależności między nimi ;
- charakteryzuje sytuację ludności cywilnej, z uwzględnieniem przykładów jej eksterminacji ;
- omawia stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny, z uwzględnieniem poboru polskich rekrutów do walczących ze sobą armii ;
- ma wiedzę o służbie setek tysięcy Polaków w armiach państw zaborczych jako konsekwencji braku własnego państwa ;
- analizuje umiędzynarodowienie sprawy polskiej ;
- charakteryzuje przykłady zaangażowania militarnego Polaków podczas wojny, ze szczególnym uwzględnieniem losów Legionów ;
- opisuje polskie przedsięwzięcia polityczne po stronie państw centralnych i ententy ;
- charakteryzuje skalę zniszczeń wojennych na ziemiach polskich ;
- charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe następstwa I wojny światowej; ocenia straty wojenne ;
- przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego; wskazuje słabe strony ładu wersalskiego ;
- wyjaśnia znaczenie układów z Rapallo i Locarno dla ładu międzynarodowego ;
- charakteryzuje wielki kryzys gospodarczy ;
- rozpoznaje dorobek okresu międzywojennego w dziedzinie kultury i nauki ;
- przedstawia postanowienia traktatów pokojowych podpisanych z sojusznikami Niemiec ;
- ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i skutki amerykańskiego izolacjonizmu ;
- wyjaśnia przyczyny wielkiego kryzysu gospodarczego i ocenia skuteczność metod jego zwalczania na świecie ;
- ocenia sytuację Niemiec w latach 20 ;
- charakteryzuje przemiany cywilizacyjne na świecie w okresie międzywojennym ;
- wyjaśnia genezę państwa sowieckiego i charakteryzuje jego politykę i zagraniczną w okresie międzywojennym ;
- wyjaśnia genezę faszyzmu i charakteryzuje faszystowskie Włochy ;
- charakteryzuje genezę i główne idee niemieckiego narodowego socjalizmu oraz drogę Hitlera do władzy w Niemczech ;
- charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną III Rzeszy Niemieckiej w latach 30. ;
- porównuje funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy Niemieckiej ;
- wyjaśnia zjawisko totalitaryzmu; porównuje systemy totalitarne, charakteryzując ich imperialne cele ;
- wyjaśnia rolę ideologii w systemach totalitarnych i zjawisko kultu jednostki ;
- wyjaśnia przyczyny i opisuje przejawy kryzysu demokracji parlamentarnej w okresie międzywojennym ;
- charakteryzuje państwa autorytarne w Europie i na świecie; wyjaśnia różnice między totalitaryzmem a autorytaryzmem ;
- ukazuje skalę wewnętrznych represji w ZSRS w latach 30. (w tym tzw. operację polską NKWD 1937–1938) ;
- analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej ;
- przedstawia postanowienia konferencji pokojowej w Paryżu dotyczące Polski ;
- charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy z Niemcami, z uwzględnieniem powstania wielkopolskiego, powstań śląskich i plebiscytów ;
- charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem wojny polsko-bolszewickiej ;
- porównuje kształt terytorialny I i II Rzeczypospolitej ;
- wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania odzyskania niepodległości przez Polskę ;

- wyjaśnia fenomen genezę powstania wielkopolskiego 1918–1919 i ocenia jego znaczenie dla przebiegu walk o granice i niepodległość Polski ;
- opisuje genezę i przebieg wojny polsko- -bolszewickiej oraz jej powiązanie z kwestią ukraińską i litewską ;
- ocenia znaczenie bitwy warszawskiej ;
- charakteryzuje proces formowania się granic z Czechosłowacją i Litwą ;
- omawia sposoby upamiętnienia heroizmu Polaków na przykładzie Grobu Nieznanego Żołnierza, Cmentarza Obrońców Lwowa, Muzeum Powstań Śląskich, Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918–1919 ;
- charakteryzuje ustrój polityczny II Rzeczypospolitej na podstawie konstytucji marcowej z 1921 r. ;
- wyjaśnia przyczyny przewrotu majowego, charakteryzuje jego przebieg oraz ocenia skutki ustrojowe (nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa z 1935 r.) ;
- charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych ;
- porównuje ustrój i rzeczywistość polityczną w II Rzeczypospolitej przed przewrotem majowym i po nim ;
- charakteryzuje politykę zagraniczną II Rzeczypospolitej ;
- ocenia wpływ Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego oraz innych polityków na powstanie i kształt II Rzeczypospolitej; porównuje ich wizje Polski ;
- charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, oraz „dziedzictwo” pozaborowe ;
- charakteryzuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, uwzględniając jego wielonarodowy, wielokulturowy i wieloreligijny charakter ;
- omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich ;
- charakteryzuje i ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej z lat 30 ;
- charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w II Rzeczypospolitej, z uwzględnieniem problemu reformy rolnej ;
- analizuje stosunki narodowościowe i religijne na obszarze II Rzeczypospolitej ;
- ocenia politykę gospodarczą i społeczną władz II Rzeczypospolitej ;
- rozpoznaje osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki z okresu II Rzeczypospolitej oraz ich twórców ;
- opisuje proces upowszechniania oświaty w II Rzeczypospolitej ;
- charakteryzuje przejawy kultury masowej w Polsce międzywojennej ;
- przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej ;
- wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec na rozbijanie systemu wersalskiego ;
- charakteryzuje politykę appeasementu ;
- wyjaśnia genezę paktu Ribbentrop–Mołotow i przedstawia jego postanowienia ;
- charakteryzuje proces marginalizowania Ligi Narodów ;
- charakteryzuje i ocenia ekspansję Włoch oraz wojnę domową w Hiszpanii i jej uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne ;
- charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej ;
- wyjaśnia cele wojenne hitlerowskich Niemiec i ZSRS; charakteryzuje niemieckie i sowieckie uzasadnienia agresji na Polskę ;
- charakteryzuje etapy wojny obronnej, podaje przykłady bohaterstwa obrońców, uwzględniając żołnierzy i ludność cywilną oraz zbrodni wojennych dokonanych przez agresorów, z uwzględnieniem własnego regionu ;
- przedstawia podział ziem polskich między okupantów ;
- wyjaśnia znaczenie powołania polskich władz państwowych i sił zbrojnych na uchodźstwie ;
- wyjaśnia przyczyny przegranej przez Polskę wojny obronnej ;
- porównuje potencjał walczących stron ;
- ocenia zachowanie dowódców wojskowych i władz cywilnych podczas wojny obronnej w 1939 r. ;
- przedstawia i ocenia zachowania innych państw wobec agresji hitlerowskich Niemiec i agresji sowieckiej ;

- wskazuje przykłady współpracy między okupantami ;
- charakteryzuje etapy agresji i aneksji obu totalitarnych mocarstw ;
- sytuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne) ;
- charakteryzuje politykę hitlerowskich Niemiec na terenach okupowanej Europy, z uwzględnieniem różnic w modelach polityki okupacyjnej realizowanej przez Niemcy na wschodzie i na zachodzie ;
- wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi ;
- opisuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) oraz przedstawia ich ustalenia ;
- omawia współpracę hitlerowskich Niemiec i ZSRS w latach 1939–1941 ;
- charakteryzuje przebieg działań wojennych na Dalekim Wschodzie i innych frontach II wojny światowej ;
- omawia narodziny i działalność Wielkiej Koalicji ;
- charakteryzuje sytuację ludności cywilnej oraz jeńców wojennych, uwzględnieniem przykładów ich eksterminacji ;
- przedstawia realia życia codziennego w okupowanej Polsce ;
- wymienia i charakteryzuje przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich – zarówno tych o wymiarze ogólnokrajowym (np. zbrodnia katyńska, Auschwitz-Birkenau), jak i regionalnym (np. Palmiry, Piaśnica, Ponary) ;
- porównuje system sowieckich i niemieckich obozów pracy, obozów koncentracyjnych oraz obozów zagłady; omawia kwestie deportacji i wysiedleń ludności polskiej ;
- wyjaśnia przyczyny i znaczenie konfliktu polsko-ukraińskiego, w tym ludobójstwa ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej ;
- charakteryzuje różne postawy polskiego społeczeństwa wobec polityki okupantów, wymienia przykłady heroizmu Polaków ;
- charakteryzuje sytuację i postawy dzieci i młodzieży pod okupacją niemiecką i sowiecką ;
- omawia sposoby upamiętnienia zbrodni obu okupantów oraz heroizmu Polaków na przykładzie: a) Muzeum Powstania Warszawskiego, b) Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu, c) Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu;
- przedstawia decyzje władz okupacyjnych dotyczące terytorium Rzeczypospolitej i jej ludności ;
- wyjaśnia rolę okupantów w zaognianiu trudnych relacji polsko-litewskich i polsko-ukraińskich ;
- porównuje oraz ocenia założenia i metody polityki III Rzeszy Niemieckiej i Związku Sowieckiego w okupowanej Polsce ;
- przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji Żydów oraz innych grup etnicznych i społecznych przez Niemcy hitlerowskie ;
- charakteryzuje etapy eksterminacji Żydów (dyskryminacja, stygmatyzacja, izolacja, zagłada) ;
- opisuje położenie ludności żydowskiej oraz formy oporu, na przykładzie powstania w getcie warszawskim ;
- charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego i społeczności międzynarodowej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem Sprawiedliwych, na przykładzie Ireny Sendlerowej, Antoniny i Jana Żabińskich oraz rodziny Ulmów ;
- wyjaśnia religijne, kulturowe i polityczne korzenie rasizmu i antysemityzmu oraz ich związek z hasłami naukowości, nowoczesności i postępu ;
- przedstawia i omawia działania rządu Rzeczypospolitej Polskiej wobec tragedii Zagłady ;
- omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie ;
- ocenia znaczenie układu Sikorski–Majski dla obywateli polskich znajdujących się pod okupacją sowiecką ;
- przedstawia przykłady bohaterstwa żołnierzy polskich na frontach II wojny światowej ;
- analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej ;
- charakteryzuje organizację i cele Polskiego Państwa Podziemnego ;

- charakteryzuje polityczną i militarną działalność Armii Krajowej oraz Narodowych Sił Zbrojnych i Batalionów Chłopskich; wskazuje różne formy oporu wobec okupantów ;
- omawia uwarunkowania i cele akcji „Burza” ;
- charakteryzuje powstanie warszawskie (uwarunkowania polityczne, charakter przebiegu walk, położenie ludności cywilnej, ludobójstwo na Woli, następstwa powstania, postawę aliantów zachodnich i Związku Sowieckiego) ;
- opisuje położenie rządu Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej ;
- charakteryzuje losy armii gen. Władysława Andersa ;
- charakteryzuje działania polskich formacji wojskowych na różnych frontach II wojny światowej ;
- charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej ;
- wyjaśnia genezę zimnej wojny i wskazuje najpoważniejsze punkty zapalne w pierwszej jej fazie (wojna w Korei, problem niemiecki) ;
- wyjaśnia genezę NATO i Układu Warszawskiego ;
- omawia proces sowietyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej i opór wobec komunizmu (Berlin – 1953 r., Węgry – 1956 r., Czechosłowacja – 1968 r.) ;
- charakteryzuje skutki przejścia władzy w Chinach przez komunistów ;
- charakteryzuje zagadnienia związane z osądzeniem zbrodni wojennych popełnionych podczas II wojny światowej ;
- ocenia działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych w powojennym świecie ;
- wyjaśnia okoliczności utworzenia państwa Izrael i genezę konfliktu arabskoizraelskiego ;
- omawia przemiany w Chinach po II wojnie światowej; charakteryzuje system maoistowski ;
- przedstawia przemiany kulturowe i cywilizacyjne na świecie w latach zimnej wojny ;
- wyjaśnia genezę i skutki procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce ;
- wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym: wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie ;
- wyjaśnia charakter konfliktów na Bliskim Wschodzie, ze szczególnym uwzględnieniem konfliktu arabsko-izraelskiego ;
- charakteryzuje genezę i etapy integracji europejskiej ;
- charakteryzuje tzw. rok Afryki ;
- wyjaśnia przyczyny i uwarunkowania rozwoju terroryzmu w Europie i na świecie ;
- analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej ;
- charakteryzuje tło kulturowe oraz konsekwencje rewolty studenckiej i rewolucji seksualnej przełomu lat 60. i 70 ;
- charakteryzuje najważniejsze współczesne zagrożenia cywilizacyjne ;
- wyjaśnia m. in. znaczenie Soboru Watykańskiego II oraz tzw. reform posoborowych dla działalności Kościoła katolickiego w świecie i idei ekumenizmu ;
- wyjaśnia przyczyny wzrostu znaczenia islamu we współczesnym świecie, z uwzględnieniem rozwoju ruchów fundamentalistycznych ;
- charakteryzuje rolę kultury masowej i sportu we współczesnym świecie ;
- charakteryzuje przemiany społeczno- -polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991 ;
- charakteryzuje procesy integracyjne oraz dezintegracyjne w Europie ;
- porównuje proces obalania komunizmu w krajach Europy ŚrodkowoWschodniej i transformacji ustrojowej tych państw ;
- wyjaśnia przyczyny rosnącego znaczenia Chin w świecie współczesnym ;
- charakteryzuje nowe zagrożenia dla ładu międzynarodowego ;
- opisuje straty demograficzne, terytorialne, gospodarcze i kulturowe po II wojnie światowej ;
- charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów ;
- omawia przejawy oporu społecznego wobec komunizmu tym działalność opozycji legalnej oraz podziemia antykomunistycznego ;

- charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt i realizację reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu oraz handlu ;
- ocenia następstwa społeczno-gospodarcze zmiany granic państwa polskiego ;
- omawia sytuację polskiej emigracji politycznej ;
- charakteryzuje proces sowietyzacji na płaszczyźnie ustrojowej, gospodarczo - społecznej i kulturowej ;
- charakteryzuje terror stalinowski ;
- opisuje relacje państwo – Kościół w okresie stalinizmu ;
- wyjaśnia przyczyny, postulaty i następstwa poznańskiego Czerwca oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 r. ;
- wyjaśnia założenia propagandy komunistycznej i charakteryzuje cechy sztuki socrealizmu ;
- ocenia efekty społeczne i gospodarcze planu sześcioletniego ;
- charakteryzuje przejawy odwilży popaździernikowej ;
- charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS ;
- opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej ;
- wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976 ;
- wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego, ze szczególnym z uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego oraz papieża Jana Pawła II i jego wpływu na przemiany w Polsce ;
- charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej w latach 1976–1980 ;
- wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków w 1980 r. ;
- charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność” i ocenia jego wpływ na przemiany społeczno- - polityczne w Polsce i w Europie ;
- opisuje postawy społeczne wobec władzy komunistycznej (od negacji i oporu po przystosowanie i współpracę) ;
- przedstawia najważniejsze postacie „Solidarności” (z perspektywy ogólnopolskiej i lokalnej) ;
- wyjaśnia przyczyny i skutki wprowadzenia stanu wojennego oraz formy oporu społecznego ;
- wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia okrągłego stołu, opisuje i ocenia jego skutki ;
- rozpoznaje największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej ;
- ocenia międzynarodową reakcję na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce ;
- opisuje relacje państwo – Kościół w latach 80., z uwzględnieniem postaci ks. Jerzego Popiełuszki ;
- opisuje znaczenie Kościoła katolickiego dla samoorganizacji Polaków po grudnia 1981 r. ;
- charakteryzuje realia życia codziennego w PRL lat 80 ;
- opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania ;
- ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej ;
- charakteryzuje i ocenia polską politykę zagraniczną, w tym przystąpienie Polski do NATO i do Unii Europejskiej ;
- charakteryzuje główne przemiany kulturowe, polityczne, społeczne i gospodarcze w Polsce w XXI w. ;
- wyjaśnia kontrowersje wokół problemu dekomunizacji i lustracji ;
- charakteryzuje przemiany społeczno- -polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90. ;
- charakteryzuje polityczne spory o kształt wolnej Polski ;
- ocenia społeczne koszty transformacji ;
- charakteryzuje stosunki Polski z państwami sąsiednimi ;

Legenda:

PP – wymagania podstawowe,

PR – wymagania z zakresu rozszerzonego.